

Mødet med det fremmede

Trivselspotentialer i elevers møde med skolekoncerter og professionelle kunstnere i folkeskolen

Thomas Thorsen, Mikkel Snorre Boysen, Henriette Blomgren
og Heidi Philipsen

Der har de seneste år været et stigende fokus på børn og unges trivsel og i særdeleshed på den tiltagende mistrivsel blandt børn og unge.¹ I dansk og international forskning er der bred enighed om musik og andre kunst- og kulturaktiviteters trivselsfremmende potentialer, og der etableres løbende forsknings- og udviklingsprojekter, hvor musikkens betydning undersøges i forhold til børn og unge, både med afsæt i pædagogiske, sociale, psykologiske og sundhedsrelaterede tilgange.² Et af de initiativer, der har fået stigende bevågenhed og finansiel/statslig støtte, er skolekoncerter, særligt repræsenteret af organisationen Levende Musik i Skolen (LMS). Organisationen arrangerer årligt omkring 3000 professionelle skolekoncerter på over 1000 skoler og kommer derved ud til omkring 350-400.000 elever. LMS' ambition er at nå alle skolebørn, og organisationens primære formål er at præsentere eleverne for en bred vifte af genrer – som mange af dem ikke ellers ville støde på – og herved at åbne musikken for eleverne samt lade dem indgå i musikalske fællesskaber med musikere, klassekammerater og lærere.³ Det omfattende initiativ har igennem 10 år dokumenteret og evalueret egen praksis, men har endnu ikke været genstand for egentlig forskning.

Med henblik på at skabe forskningsbaseret viden om skolekoncerternes betydning har denne artikels forfattere (forskere fra professionshøjskolerne Absalon, VIA og fra Syddansk Universitet) med forskningsprojektet *Når musikken spiller* indledt en undersøgelse

- 1 Mai Heide Ottosen et al., *Børn og unge i Danmark: Velfærd og trivsel 2022* (VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, 2022); Noemi Katznelson, Mette Pless og Anne Görlich, *Mistrivsel i lyset af tempo, præstation og psykologisering: Om ny udsathed i ungdomslivet* (Aalborg Universitetsforlag, 2022).
- 2 Daisy Fancourt og Saoirse Finn, *What is the Evidence on the role of the Arts in Improving Health and Well-being? A Scoping Review* (WHO Regional Office for Europe, 2019); Rarita Zbranca et al., *CultureForHealth Report: Culture's Contribution to Health and Well-being. A Report on Evidence and Policy Recommendations for Europe* (CultureForHealth. Culture Action Europe, 2022).
- 3 Gitte Abildtrup og Dorthe Damgaard. "At åbne barnet for musikken og musikken for barnet." I *Publikum. 15 fortællinger om publikumsudvikling*, ed. Astrid Aspegren (CKI og Rasmussen Nordic, 2023), 62-71.

af skolekoncerterne i samarbejde med LMS.⁴ Fra et forskningsmæssigt perspektiv kan der naturligvis rejses spørgsmålstejn ved et sådant samarbejde, da LMS repræsenterer en organisation, der er interesseret i at skabe positiv kommunikation om koncerternes betydning. Netop derfor er det vigtigt at anføre, at forskningen i højere grad skal ses som en samskabende og udviklingsorienteret proces, hvor forskere og LMS sammen undersøger koncerternes betydning med henblik på løbende at forbedre LMS' praksis. Af denne årsag har videns- og projektmedarbejder Dorthe Damgaard fra LMS også haft en central rolle som medforsker i forskningsprojektet. Forskningsprojektet har omfattet en række delstudier og fokusområder. I nærværende artikel præsenteres resultater fra et delstudie, hvor koncertens betydning for børns trivsel og dannelse undersøges.

Forskning, der specifikt omhandler betydningen af børn og unges møde med den levende musik, er både i og uden for Skandinavien sparsom og spredt. I Skandinavien er det primært Norge, der har leveret forskning på området på baggrund af deres nationale ordning "Den Kulturelle Skolesekken", hvor alle norske skoleelever hvert skoleår modtager flere kunst- og kulturbesøg. I den norske forskning får den æstetiske publikumsoplevelse, der er forbundet med kunstbesøg, mindre opmærksomhed.⁵ I et studie af "Den Kulturelle Skolesekken" fra 2024 fremhæver skolelærere dog, at kulturmøder giver eleverne oplevelser (nogle gange 'wow-oplevelser'), som eleverne ellers ikke ville få som en del af deres opvækst, hvilket åbner for andre samtaler og former for samvær. Studiets hovedfokus er imidlertid det dialogiske og partcipatoriske kunstmøde, hvor den kunstneriske kvalitet i højere grad baserer sig på elevernes deltagelse og medskaben.⁶ Den samme tendens ses inden for dansk musikpædagogisk forskning, hvor fokus ofte har været på individuel kreativitet og æstetisk udtryk snarere end kollektive publikumsoplevelser. Eksempler på dette ses i rapporten *Kortlægning af effekten af børn og unges møde med kunst* og artiklen "Et kollektiv af superhelte", der primært fokuserer på børn og unges aktive deltagelse.⁷

Viden om børns deltagelse, kreativitet og engagement er naturligvis helt afgørende for musikpædagogikken og den almene pædagogik, men udfordringen kan være, at

4 Se mere om forskningsprojektet i Dorthe Damgaard og Ronja Petersen (red.), *Når musikken spiller – 10 vidensartikler om skolekoncertens betydning for dannelse, trivsel og fællesskab i grundskolen* (LMS, 2025).

5 Kari Holdhus, *Skole og konsert – fra formidling til dialog. Slutrapport fra et innovasjonsprosjekt* (Høgskulen på Vestlandet, 2021); Elisabeth Hauge og Catharina Christophersen, *DKS og Kulturtanken – En utredning bestående av en kartlegging av DKS og en evaluering af Kulturtanken* (Høgskulen på Vestlandet, 2023).

6 Merete Jonvik, *Oppløvingar av kunstmøte gjennom Den kulturelle skulesekken og betydninga av dei* (Universitetet i Stavanger, 2024).

7 Finn Holst, *Kortlægning af forskning i effekten af børn og unges møde med kunsten* (Statens Kunstfond, 2017); Mikkel Snorre Boysen, "Et kollektiv af superhelte: Om hvordan individ og fællesskab kan kobles i kreative ungdomsfællesskaber," *Forskning i pædagogers profession og uddannelse* 6, nr. 2 (2022), 29-42

man med dette fokus risikerer at overse en væsentlig del af børn og unges tilgang til kunst, nemlig den modtagende og oplevende del. For det første er oplevelse en nødvendig forudsætning for læring, deltagelse og kreativitet. For det andet rummer selve koncertoplevelsen isoleret set potentialer, som endnu ikke er afdækket tilstrækkeligt.⁸ Fx peger flere uddannelsestænkere på, at koncertoplevelsen kan anskues som noget, der sker prærefleksivt, hvor man åbner sig for kunsten uden at være i kontrol. Gert Biesta beskriver, at sådanne oplevelser er centrale for børns og unges (ud)dannelse, fordi de her har mulighed for at være i verden som subjekter, men uden at være i centrum. Hartmut Rosa advokerer for, at kunstoplevelser kan bryde med fremmedgørende aspekter af det moderne liv og skabe rum for resonans, der kan udfordre og berige forholdet til verden.⁹ Disse perspektiver kalder på undersøgelser, der skaber viden om selve koncertoplevelsen og betydningen af denne.

I denne artikel sætter vi fokus på, hvilke potentialer skoleelevers møde med koncerten og den levende musik kan have i forhold til deres trivsel. Trivsel skal i denne sammenhæng ses som et fænomen, der er tæt forbundet med dannelsesbegrebet og resonansoplevelser. Vores forståelse af trivsel knytter sig dermed tæt til den enkeltes levende relationer og forbindelser til omverdenen, hvori både individet og verden (mennesker, natur, faglighed, kunst osv.) gensidigt og meningsfuldt påvirker hinanden. Vi stiller således spørgsmålet: *Hvilken betydning har skolekoncerter for børn og unges trivsel, dannelse og oplevelse af resonans?*

Vi besvarer forskningsspørgsmålet ud fra et kvalitativt pilotstudie, der indeholder observationer og interviews fra tre skoler samt kvantitative/kvalitative evalueringer udsendt igennem 10 år til skolelærere i forbindelse med LMS' skolekoncerter. Som teoretisk ramme fokuserer vi på koblingen mellem 'mødet' og 'trivsel', og inddrager teorier om dannelse og resonans.

Trivsel med afsæt i dannelse og resonans

Trivsel er et flerdimensionelt og komplekst begreb (eller fænomen, tilstand, ideal m.v.), der forstås og anvendes forskelligt afhængigt af konteksten. I en læringsorienteret diskurs fremhæves trivsel ofte som en dynamisk tilstand præget af gåpåmod, nysgerighed, glæde ved læring og social interaktion.¹⁰ I modsætning hertil er trivsel i en sundhedsfaglig diskurs ofte mere statisk og defineres i udgangspunktet som fraværet

8 Simon Høffding, "Deltagelse og æstetiske oplevelser på kunstmuseet? En Fænomenologisk Analyse" (oversat fra engelsk), *The Museum Journal* 65 (2022), 281-294; Bennyé Austring og Merete Cornét Sørensen, *Æstetik og læring* (Hans Reitzels Forlag, 2006).

9 Gert Biesta, *Undervisningens genopdagelse* (Klim, 2018); Hartmut Rosa, *Resonans: En sociologi om forholdet til verden* (Eksistensen, 2021).

10 Venka Simovska og Niels Langer Primdahl, *Pædagogisk indblik (nr. 24). Trivsel og trivselsfremme i skolen* (Aarhus Universitetsforlag, 2024).

af mistrivsel eller psykiske og fysiske udfordringer.¹¹ Ny skoleforskning understreger, at trivsel er relationel og kontekstuel, og at det både handler om den enkelte elevs velbefindende og om oplevelsen af meningsfuld deltagelse i skolens sociale og faglige fællesskaber.¹²

Elevernes møde med andre og hinanden samt med fagligt indhold og materialitet (fx musik) – altså deres møde med verden – er i dette perspektiv et omdrejningspunkt for trivsel. En drivkraft og åbning i dette verdensmøde er nysgerrighed, der kan vækkes gennem undren, meningsfulde spørgsmål eller æstetiske oplevelser, som engagerer elever i refleksion og kritisk tænkning. Trivsel (i denne forståelse) trækker dermed nogle tætte tråde til dannelsesbegrebet.

Dannelse

Dannelse handler ifølge Lars Geer Hammershøj om at blive menneske sammen med andre mennesker – om hvordan den enkelte forholder sig til sig selv, til andre og til verden. Man dannes ved at blive en del af noget større, fx gennem fællesskaber og ved at være lyttende og gå i dialog med sine medmennesker og omgivelser. Herigennem gøres erfaringer, hvor den enkelte 'overskrider sig selv' og ændrer sine forholdemåder.¹³ "I mødet med verden overskrider man sig selv for at blive sig selv", som Jacob Kjærsgaard Mortensen har formuleret det.¹⁴

Wilhelm von Humboldt peger med begrebet 'verdensforhold' på den gensidige påvirkning, der opstår, når et individ møder noget 'andet', der adskiller sig fra det selv. Dette 'andet' kan omfatte andre mennesker, fysiske objekter, kulturer, symboler eller musikoplevelser.¹⁵ I mødet med 'andetheden' beskriver Humboldt to essentielle aspekter: modtagelighed og selvvirksomhed. Modtagelighed handler om at have en åben og respektfuld tilgang til det andet, mens selvvirksomhed refererer til friheden og selvstændigheden i forhold til at udforske, udtrykke og forholde sig til det andet. I et humboldtsk perspektiv er netop denne vekselvirkning mellem modtagelighed og selvvirksomhed afgørende for dannelsen, hvor mødet med 'det andet' fungerer som en katalysator. Dannelsesprocesser har ikke et på forhånd defineret mål, da det er selve bevægelsen og de

11 Karen Wistoft, "Trivselsdiskurser." I *Børn og unges trivsel*, red. Mathilde Sederberg og Malene Norup Stolpe (Hans Reitzels Forlag, 2019), 21-41.

12 Merete Munkholm, Else Bengaard Skibsted og Henriette Blomgren, "Situert trivsel i skolens faglige fællesskaber," *Pædagogisk psykologisk tidsskrift* 60, nr. 3 (2023), 58-68.

13 Lars Geer Hammershøj, "Dannelse og venskab gennem leg." I *Legekunst*, red. Lars Geer Hammershøj (Samfundslitteratur, 2022); Lars Geer Hammershøj, *Dannelse i uddannelsessystemmetn* (Hans Reitzels Forlag, 2017).

14 Jacob Kjærsgaard Mortensen, "Grundfortællingens fundament. Dannelse." *KvaN* 110 (2018), 19.

15 Wilhelm von Humboldt, "Theory of Human Education (Bildung) According to Its Social and Political Importance." I *Wilhelm von Humboldt: Werke in fünf Bänden*, bind 1, red. Andreas Flitner og Klaus Giel (Cotta, 1809/2000), 234-240.

nye forholdemåder, der opstår hos den enkelte i mødet med verden, som er dannelsens omdrejningspunkt. I dannelsesprocesser flytter det enkelte menneske sig, og kan på den måde se sig selv og verden på en lidt anderledes og ny måde.¹⁶

Ifølge Gert Biesta er skolens og al uddannelses formål “at vække lysten i eleven til at ville eksistere i og med verden på en voksen måde”.¹⁷ Med en ‘voksen måde’ refererer Biesta til, at den enkelte kan være ‘et jeg’ i verden uden at ville være centrum for den. Han peger på, at der kan være tendens til at fokusere for ensidigt på elevernes egne udtryk og deres selvvirksomhed, frem for nysgerrighed og modtagelighed i forhold til verden. Den pædagogiske opgave ligger i at vise eleverne, at der er noget i verden uden for dem selv, der er vigtigt og værdifuldt at rette opmærksomheden mod, forholde sig til og gå i dialog med.

I en musiksammenhæng er det derfor centralt at spørge ‘hvad musikken vil med eleverne’, og ikke kun ‘hvad eleverne vil med musikken’. I en LMS-kontekst er det ligeledes vigtigt at spørge ‘hvad musikerne vil med eleverne’, da de ofte fremstår som en personificering af deres musikalske univers. At forholde sig til musik (og i dette tilfælde også musikerne) er en måde at gå i dialog med verden på. Det særlige ved denne dialog er, at den ikke begynder med, at eleverne selv siger noget – den begynder med, at musikken siger dem noget og potentielt resonerer og vækker genklang i dem. Dannelse handler om åbenhed og genklang, og om børn og unges (og voksnes) lyst til selv at engagere sig i, gå i dialog med og tage ejerskab til verden. Dannelsens vedholdende ambition er derfor at skabe åbninger, der på mangfoldig vis etablerer forbindelser mellem mennesker og verden og på den måde skaber mening og resonans.¹⁸

Resonans

Hartmut Rosas begreb *resonans* fokuserer på relationen mellem mennesket og verden, og hvordan dette forhold påvirker oplevelsen af sammenhængskraft og mening. Når der opstår resonans, er relationen gensidig og dynamisk, og mennesket føler sig både ‘kaldet på’ og hørt. Når noget i verden kalder, må det enkelte menneske forholde sig følelsesmæssigt og svare, så både mennesket og omverdenen forandres. Rosa beskriver fire elementer i resonansprocessen:¹⁹

- Affektiv åbning. Noget fanger ens opmærksomhed og man berøres.
- Responsiv bevægelse. Man responderer, relaterer og forbinder sig til det.
- Transformativ effekt. Man flytter sig i sin udvikling, og man transformeres.
- Ukontrollerbarhed. Resonansprocesser er ukontrollerbare og kan ikke styres.

16 Thomas Thorsen og Andreas Nielsen, “Musik som dannelsespraksis.” I *Musikken i pædagogikken*, red. Thomas Thorsen (Akademisk Forlag, 2024), 95-110.

17 Gert Biesta, *World-centered education. A view for the present* (Routledge, 2022), 24.

18 Steen Nepper Larsen, “Hartmut Rosa. At lade sig blive sat i svingninger,” *Kvan* 129 (2023), 29-39.

19 Hartmut Rosa, *Når monstre brøler og engle synger: Heavy metal og resonans* (Eksistensen, 2024).

Når mennesker åbner sig følelsesmæssigt og indgår i en gensidig påvirkning, hvor de accepterer ukontrollerbarheden, er det muligt at opleve en forbindelse og relation til verden, der skaber tilknytning og trivsel, mener Rosa. Resonans kan ikke forceres eller instrumentaliseres, og det er oftest, når man mindst venter det, at den opstår. Det er dog muligt at skabe sociale betingelser og rammer for, at resonansen kan udspille sig.²⁰

Rosa anser musik for en af de mest umiddelbare arenaer for resonansoplevelser, da musik har et unikt potentiale for at fremkalde stærke følelsesmæssige reaktioner. Når vi lytter til eller spiller/synger musik, kan vi opleve en form for resonans, hvor vi ikke blot hører toner, harmonier m.m., men også føler musikken som en del af os, hvilket kan røre noget dybt i os og skabe mening. Når vi lytter til musik og oplever at blive bevæget og resonere med musikken, er der i Rosas forståelse tale om en tovejs-kommunikation: Musikken taler til os, og vi responderer ved at blive følelsesmæssigt påvirket. Denne interaktion giver os som mennesker en følelse af tilknytning og samhørighed, hvor man ikke blot er passiv lytter, men en aktiv del i en større relation til musikken og omverdenen.

Metode

Artiklen baseres på empiri genereret i forbindelse med LMS' skolekoncerter og består dels af kvantitative/kvalitative spørgeskemaer, som LMS systematisk har udsendt til skolelærere og musikere igennem ti år, og dels af et kvalitativt pilotstudie udført i perioden 2023-2024. Formålet med evalueringerne har oprindeligt været at kvalificere LMS-initiativet løbende. I evalueringen bedes de adspurgte skolelærere om at vurdere koncerten og ordningen ud fra tematikkerne (1) musikalsk præstation, (2) formidlingsevne, (3) elevernes oplevelse, (4) undervisningsmateriale, (5) samlet oplevelse og (6) LMS-ordning. Skolelærerne bedes evaluere ud fra en kvantitativ 5-trinsskala og opfordres derudover til at supplere med kvalitative svar. Musikerne bedes ligeledes forholde sig til en række specifikke tematikker, men da disse primært berører samarbejdet med skolen, anvendes de ikke som empiri i nærværende artikel.

Pilotstudiet er udført af artiklens fire forskere og består af empiri produceret på tre forskellige skoler, hvor vi har fokuseret på henholdsvis indskoling, mellemtrin og udskoling. På hver skole har vi observeret skolelærerens undervisning af eleverne før koncerter, observeret selve skolekoncerten, interviewet skolelæreren og interviewet elevgrupper. Derudover har vi deltaget i skolekoncerter andre steder. Samlet set indeholder pilotstudiet 10 observationer, tre lærerinterviews og fire elevgruppeinterviews. I elevinterviews har vi anvendt tegning som en fast del af interaktionen med elevgrupperne. Vi har ligeledes inddraget dukker og andre artefakter for at udvikle og afprøve værdien af visuelle og kreative tilgange til vidensproduktion med henblik på at styrke viden

20 Hartmut Rosa, *Resonans: En sociologi om forholdet til verden* (Eksistensen, 2021).

om sanselige, kropslige og emotionelle aspekter ved koncertoplevelser såvel som at give større plads til et elevperspektiv.²¹

I analysen har vi anvendt trianguleringsstrategier, og vi har som forskere både analyseret empiri individuelt og i fællesskab. I forbindelse med evalueringerne har vi løbende kodet skolelærernes kvalitative udsagn ud fra en abduktiv tilgang med henblik på at fastholde et åbent og induktivt blik såvel som en sensitivitet overfor teoretiske antagelser og tolkningsmuligheder.²² I det omfattende evalueringsmateriale har vi udført kvalitative nedslag i forskellige årgange og efterprøvet vores analyse ved at søge på ord på tværs af samtlige evalueringer. Vi har arbejdet ud fra princippet om *theoretical saturation* i den forstand, at vi er vedblevet med at lave nye kvalitative nedslag i evalueringsmaterialet indtil vores tolkninger syntes mættet.²³ Analyserne af evalueringerne har vi løbende sammenholdt med vores analyser af observationer og interview, der ligeledes er blevet kodet og kategoriseret via abduktive strategier.

År	Musikalsk præstation	Formidlings- evne	Elevernes oplevelse	UV- Materiale*	Samlet oplevelse	LMS Ordning	Svar Proc.	Antal eval.
2013	4,86	4,70	4,60	4,33	4,72	4,82	35%	848
2014	4,83	4,68	4,56	4,40	4,70	4,84	36%	750
2015	4,88	4,73	4,64	4,45	4,75	4,86	39%	955
2016	4,89	4,76	4,64	4,45	4,77	4,87	40%	1005
2017	4,88	4,71	4,57	4,48	4,72	4,87	48%	1162
2018	4,89	4,76	4,67	4,57	4,79	4,90	56%	1378
2019	4,90	4,77	4,68	4,54	4,81	4,91	50%	1259
2020	4,90	4,76	4,67	4,58	4,80	4,93	48%	1304
2021	4,88	4,72	4,60	4,60	4,76	4,89	46%	1166
2022	4,93	4,80	4,71	4,67	4,84	4,94	51%	1495
2023	4,92	4,78	4,68	4,67	4,80	4,93	53%	1589

Skema 1: Kvantitativ opgørelse af skolelærernes evalueringer. Baseret på LMS' interne evalueringer fra 2013-2023. Gengivet med tilladelse fra LMS.

21 Lisa Gjedde og Bruno Ingemann, *Researching Experiences – Exploring processual and experimental methods in cultural analysis* (Cambridge Scholars Publishing, 2008); Pernille Welent Sørensen, *At lytte med børn. Et manifest og metodebog til dig, der arbejder med børn* (Teatercentrum, 2022); Eva Gulløv og Susanne Højlund, *Feltarbejde blandt børn: Metodologi og etik i etnografisk børne- forskning* (Hans Reitzels Forlag, 2015).

22 Stefan Timmermans og Iddo Tavory, "Theory Construction in Qualitative Research: From Grounded Theory to Abductive Analysis," *Sociological Theory* 30, nr. 3 (2012), 167-186.

23 Glenn A. Bowen, "Naturalistic inquiry and the saturation concept: A research note," *Qualitative Research* 8, nr. 1 (2008), 137-152.

Kodning af evalueringerne

Overordnet viser den kvantitative opgørelse af evalueringen en stor begejstring og tilfredshed med LMS-koncerterne. Således er den gennemsnitlige vurdering af den samlede oplevelse i 2023 på 4,80 (på en skala fra 1-5, hvor 5 er bedst) med en svarprocent på 53 %. Hen over de 10 år er svarprocenten løbende forøget og tilfredsheden er ligeledes løbende forøget. Generelt viser opgørelsen, at skolekoncerterne har været evalueret meget positivt fra begyndelsen.

Som nævnt i metodeafsnittet er evalueringerne udført af kontaktlæreren på den enkelte skole. Dette betyder, at evalueringen af elevernes oplevelse i langt de fleste tilfælde er lærerens tolkning. I enkelte tilfælde har læreren direkte citater fra eleverne, som er indhentet via lærerens skriftlige eller mundtlige evalueringer med eleverne eller via lærerens observationer (et sådant eksempel er inddraget i det analytiske afsnit).

Den store begejstring, der fremgår af lærernes tilbagemeldinger, bør ligeledes underkastes et kritisk blik. For det første har lærerne været i kontakt med de besøgende musikere og kan derfor opleve en forpligtelse til at melde positivt tilbage. For det andet er kontaktlæreren oftest musiklærer, hvilket potentielt kan afstedkomme, at vedkommende ser på koncerter og LMS-ordningen med et større ejerskab og en mere positiv holdning end andre lærere ville gøre. For det tredje må der også tages det forbehold, at det kun er ca. halvdelen, der har svaret. En antagelse kunne være, at koncerterne og LMS-ordningen på skoler, der ikke svarer på evalueringerne, er mindre forankrede og sætter færre spor. Det vil dog kræve en langt mere tilbundsående undersøgelse for at kunne sige noget om dette. På trods af de nævnte forbehold indeholder evalueringerne dog en lang række konkrete fortællinger og situationsbeskrivelser, hvori det uddybes, hvordan koncerterne indvirker på børnene set fra lærernes perspektiv. Sådanne uddybninger styrker de enkelte læreres udsagns troværdighed.

I arbejdet med at analysere det omfangsrige evalueringsmateriale har vi udviklet og udbygget koder løbende. I denne proces har vi baseret analysen på to spørgsmål: (1) Hvad fremhæver læreren som betydningsfuldt? (2) Hvilke observerede tegn baserer læreren sin tolkning på? I mange evalueringer er disse tegn implicite eller ubeskrevet og baseres tilsyneladende på fornemmelse. Men i en række tilfælde har læreren henvist til konkrete tegn. Skolelæreren udpegning af betydningsfulde aspekter ved skolekoncerten er naturligvis til en vis grad defineret af de prædefinerede tematikker i spørgeskemaet. Men dels er disse tematikker relativt brede, og dels indikerer skolelærernes mangfoldige besvarelser, at de bruger evalueringerne til at give udtryk for det som de opfatter som værende væsentligt. I følgende skema er de mest gennemgående og dominerende kategorier noteret.

Kategorierne kan umiddelbart kobles til begreberne dannelse, resonans og trivsel i de betydninger, der er beskrevet i teoriafsnittet. Således fremhæver lærerne i deres evalueringer fx elevens møde med det nye samt elevernes nysgerrighed, aktivitet, fordybelse,

Kode	Indhold	Eksempel	Eksempel på tegn
Musikalsk kompetence	Kunstnernes professionelle niveau beskrives som betydningsfuldt	“Det er for vildt, at man kan få lov til i embedes medfør at høre så dygtige musikere, og få lov til at være med til at formidle deres musik til børn.” “Vildt dygtige og meget inspirerende musikere!”	“Alle virkede meget imponerede” “Børnene var meget imponerede over musikgruppen” “Eleverne har udtrykt sig meget begejstret om musikken.”
Fange og fastholde opmærksomhed	Kunstnernes evne til at fremme elevernes opmærksomhed, indlevelse og deltagelse fremhæves som betydningsfuldt	“Formåede at holde en god vekslen mellem musik og fortælling, så eleverne var fanget hele tiden”	“Hver eneste elev – fra den yngste til den ældste, fra den aller mest handicappede til den sejeste über-cool teenageknajt overgav sig. De grinede, de overgav sig til den måde musikken forplantede sig i deres krop. De lyttede. De glemte tid og sted. De var spontane... vi var på alle måder i flow.”
Relation	Elevernes optagethed af kunstnerne som mennesker, nævnes som betydningsfuldt	“Bandet var meget imødekommende og flinke.”	“Børn ville hen for at tale med kunstnerne bagefter.” “Musikerne gav sig også tid og tålmod efter koncerten til at skrive autografer.”
Fysisk aktivitet	Koncerter, der aktiverer elever fysisk, fremhæves som betydningsfuldt	“Skønt med Salsaslangen, hvor alle eleverne dansede rundt- det fungerede fantastisk”	Eleverne fortæller at “det var dejligt, at vi skulle lave noget” (syng med, danse osv.)
Kultur møde	At eleverne oplever noget nyt, fremhæves som betydningsfuldt af lærerne.	“Eleverne var meget begejstrede for koncerten selvom de i udgangspunktet ikke mente, at det var musik for dem.”	“Det var musik som mange af eleverne ikke havde den store erfaring med, og derfor var de nok lidt tilbageholdende, men de lyttede og klappede af musikken”. Mange sagde bagefter at de godt kunne lide musikken, især de numre der var gang i og hvor rytmeboksen fyldte meget.”
Aftryk	Koncertoplevelser der sætter synlige spor blandt eleverne fremhæves som betydningsfuldt.	“Det var meget tydeligt at mange elever blev påvirket og noget der vil resonere i dem i lang tid efter.”	“Børnene trommer på alt efter koncert” “Fantastiske til at nå eleverne – de taler stadig om det.”

Skema 2: Dominerende kategorier som resultat af kodning af evalueringer. Baseret på kvalitative svar i LMS' interne evalueringer fra 2013-2023. Gengivet med tilladelse fra LMS.

inspiration og sociale deltagelse. I det følgende dykker vi ned i to perspektiver, som fremstår særligt værdifulde i forhold til at forstå skolekoncerter med professionelle kunstnere i dette lys.

At blive (ind)fanget af musikken

I forbindelse med kodningen af evalueringerne bliver vi særligt optaget af måden, hvorpå lærerne beskriver musikken som noget, der kan fange elevernes opmærksomhed, idet der her synes at være en forbindelse til en række antagelser om musikkens kvalitet i forhold til at skabe en fælles oplevelse og lade eleverne blive optaget af noget uden for dem selv. Med afsæt i en diskursanalytisk tilgang kan der peges på en lang række formuleringer, der kan relateres til dette fænomen. For eksempel:

“Eleverne var tryllebundede af koncerten”, “musikken fangede rigtig godt”, “De havde dem i deres hule hånd og kunne skrue op og ned for dem”, “De var rigtig gode til at fange eleverne”, “eleverne var fanget hele tiden”, “Eleverne var opslugte i musikken og stemningen”, “fantastiske til at nå eleverne”, “man mærker deres spilleglæde og overskud langt ud over scenekanten”, “musikken nåede selv 5.klasserne på bagerste række”, “fra den allermest handicappede til den sejeste über-cool teenageknajt overgav sig”, “En helt fantastisk koncert med meget højt energiniveau, og en meget smittende spilleglæde, der rev eleverne ind i musikken, og skabte den helt rigtige energi”, “musikken var medrivende”

De mange metaforer, der anvendes af lærerne, indikerer i sig selv, at der er tale om et fænomen, som er vanskeligt at beskrive i objektive termer. Lærerne anvender således sproget i en æstetisk og symbolsk form, hvormed der kommunikeres sanselige og emotionelle aspekter ved koncertoplevelsen. Bl.a. Susanne Langer beskriver, hvordan ‘præsentationel symbolik’ gør det muligt at forstå og beskrive det, der ellers traditionelt er blevet placeret i følelsens domæne, som en del af en rationel erfaring.²⁴ De metaforiske vendinger synes at beskrive en bevægelse, hvor eleverne forlader en verden og bevæger sig ind i en ny. Flere forhold er væsentlige at pege på i relation til denne beskrevne bevægelse. For det første udpeges musikken og/eller musikerne som den dominerende og drivende kraft bag elevernes bevægelse fra den ene verden til den anden. For det andet beskrives en modstand, der må overvindes, og der tales om elevernes ‘overgivelse’ og hvorledes eleverne ‘rives ind i [musikken]’. For det tredje beskrives eleverne som nogle, der i momentet ikke selv er i kontrol, men derimod ‘tryllebundne’ eller ‘opslugte’. For det fjerde beskrives musik som noget, der kan række ud og kan ‘nå’ eller ‘fange’ eleverne. Disse metaforiske udsagn og den bevægelse, de beskriver, flugter med resonansbegrebet.

24 Susanne Langer, *Philosophy in a New Key. A Study in the Symbolism of Reason, Rite, and Art* (Harvard University Press, 1942).

Resonansoplevelser fordrer en affektiv åbning eller en 'overgivelse' fra eleverne, før de kan blive berørt og gå med i en responsiv bevægelse, hvor de forbinder sig og lader sig opluge og i nogle tilfælde 'tryllebindes' af koncerten.

Musikkens potentiale til at skabe fælles stemning og opmærksomhed er velkendt, både inden for (social)psykologiske, fænomenologiske, filosofiske og pædagogiske traditioner.²⁵ Det afgørende i denne sammenhæng er, hvad der muliggør, at eleverne via skolekoncerter træder ind i denne anden verden og hvilken betydning dette har for eleverne. Empirien peger her på flere væsentlige forhold.

I evalueringerne beskrives musikerne som en drivende kraft, der skaber fælles fokus og fremmer elevernes indlevelse og deltagelse. Det gør de dels ved hjælp af deres musikalske og kunstneriske kompetencer, og dels ved deres evne til at danne relationer og "nå eleverne" (som anskueliggjort i skema 2). I processen med at opbygge en særlig stemning synes det afgørende, at alle elever er med til at understøtte dette fælles fokus. Stemningen beskrives i denne sammenhæng som en skrøbelig størrelse, der kan ødelægges, fx af støj og uro. Her følger et citat fra evalueringerne nedskrevet af en 8. klasses pige:

De var gode til at lave lydene selvom der var meget støj. Deres forbedring kunne være, at de måske skulle være lidt mere strenge over for børnene, så de kunne have sagt at de ikke skulle lave så meget larm. (Uddrag af en elevs skriftlige evaluering)

Koncerten, som pigen refererer til, varetages af et vokalt a cappella ensemble. Lydniveauet er derfor afdæmpet og støj fra publikum høres tydeligt. Pigens bemærkning kan tolkes således, at hendes egen mulighed for indlevelse hæmmes af uroen. Flere elever beskriver koncerten som en positiv oplevelse. Eksempelvis på følgende måde: "Jeg kunne godt lide deres stemmer og når de harmoniserede sammen. Deres scenetilstedeværelse var rigtig god og jeg kunne rigtigt godt lide, da de sang bagved mig med forskellige toner, det lød rimeligt flot". Som det fremgår, oplever den citerede elev musikken meget tæt på. Eleven bemærker ligeledes subtile musikalske detaljer. I tråd hermed indikeres, at musikken kræver et rum, hvor den ikke overdøves.

Udbuddet af koncerter i LMS er mangfoldige og mange koncerter har et lydniveau, hvor støj fra eleverne stort set ikke bemærkes eller et format, hvor elever forventes at bidrage med rytme, sang, råb, dans og bevægelse. Men der er også mange koncerter, hvor støj kan fremstå som en hæmmende faktor i forhold til indlevelse. Dette ses også i observationerne. I følgende uddrag af feltnoter ses, hvordan elevernes tilsyneladende påvirker hinandens adfærd.

²⁵ Se fx Susan Hallam og Evangelos Himonides, *The Power of Music. An exploration of the evidence* (Open Book Publishers, 2022); Peter Vuust, *Musik på hjernen* (People's press, 2017); Mikkel Snorre Boysen, "Derfor er musikken den fineste kunstart af alle: Et filosofisk perspektiv," *Dansk sang* 61 (2009), 14-18; Thomas Thorsen, "Når musikalske fællesskaber sætter spor i den pædagogiske hverdag i dagtilbud," *Danish Musicology Online*, særnummer "Musikkens fællesskaber" (2021), 150-164.

I de første 20 minutter er eleverne optaget af koncerten. De sætter sig op på stolen og strækker sig for at kunne følge med i det hele. De virker koncentrerede. Efter 20 minutter bliver eleverne lidt mere rastløse. De roder med deres tøj. Glider frem og tilbage på stolen. Roder lidt i deres hår. Flere fremstår dog stadig koncentrerede. Pludselig sker der noget overraskende på scenen. En af sangerne skal bruge en rekvisit, hun ikke kan finde. Mange børn begynder at fortælle sangeren, hvor hun bør lede. Jeg bliver overrasket over hvor meget børnene faktisk følger med i handlingen. Det var jeg ikke klar over. (Uddrag fra observation)

Observationen peger på flere væsentlige forhold. For det første viser observationen, hvorledes eleverne synes at påvirke hinanden i forhold til at skabe fælles momenter af koncentration, men også fælles momenter af uro. For det andet viser observationen, hvordan mange elever kan fastholde en opmærksomhed omkring koncerten på trods af uro. Så selvom den observerende forsker oplever et rum, hvor opmærksomheden omkring koncerten gradvist daler, så er det ikke nødvendigvis den enkelte elevs oplevelse. Ved mange af LMS' koncerter inddrages eleverne fysisk ved fx dans eller anden bevægelse. Her er støj og uro ikke et problem, da der som oftest kører et beat i et forholdsvis kraftigt lydniveau. Til gengæld kan der opstå andre processer, der trækker elevernes opmærksomhed væk fra musikken og musikerne på scenen.

Eleverne (fra mellemtrinnet) sidder i gymnastiksalen og lytter til musikken. Orkesteret består af tre musikere, der spiller legende på alle mulige instrumenter. Eleverne er meget optaget af musikken og følger musikernes opfordringer til at hoppe, klappe osv. På et tidspunkt opfordrer musikerne børnene til at danse skørt og vildt. Nogle elever bliver lidt usikre på, hvad de skal gøre og kigger lidt afventende på hinanden. Andre hopper højt op og ned. De voksne står samlet nede bag ved og klapper på 2 og 4. Nogle elever finder sammen arm i arm og svinger benene frem og tilbage som i en slags linedance eller folkedans. Flere børn i salen efterligner denne koreografi. Efterhånden er en del grupper etableret med 3-5 elever i hver, som danser arm i arm på samme måde. Piger for sig og drenge for sig. En gruppe drenge har fundet på at kaste deres jakker op i luften. De står i en gruppe sammen og kaster jakker op og ned. Andre elever står for sig selv. (Uddrag fra observation)

I eksemplet sker en udvikling i rummet, hvor eleverne i starten har opmærksomheden rettet mod musikken og musikerne og herefter i højere grad har opmærksomheden rettet mod hinanden. I den første fase synes eleverne at være relativt trygge og uforbeholdne. Men stemningen skifter, da musikerne beder dem om at danse "skørt" og "vildt". Her bliver eleverne mere tøvende og ser på hinanden for at finde inspiration. De voksne synes at løse den opståede usikkerhed ved at anvende en velkendt ramme

som alle kan være med i. Efterhånden finder børnene ligeledes en brugbar model. Men med implementeringen af denne model, er der tilsyneladende også nogle traditionelle mønstre i skolekulturen, der træder frem og som børnene falder tilbage i. Pigerne samles i grupper. Drengene samles i grupper. Nogle børn står mere alene tilbage. Vennegrupper finder sammen og bruger lejligheden til at udvikle en sjov og vild leg.

Sidstnævnte eksempel kan ses i lyset af afsnittets indledende eksempler på, at lærerne beskriver skolekoncerten som en motor, der kan hive eleverne fra den vante skoleverden og ind i et alternativt oplevelsesrum. Eksemplet peger på, at skolens normale rum er karakteriseret ved hverdagens sociale dynamikker og normer. Her er elevernes opmærksomhed vendt mod hinanden. Eleverne resonerer med og mod hinanden. Nogle elever er usikre på egen præstation og bekymrede for at træde ved siden af. Skolekoncertens rum giver derimod mulighed for, at eleverne kan være til stede på en anden måde. Her er opmærksomheden ikke vendt mod sociale dynamikker og egen performance, men mod musikken og musikerne. Øjnene og opmærksomheden er vendt mod scenen. Eleverne resonerer med musikken og musikerne. Eksemplet peger derfor også på, hvordan koncerten både kan være et rum, der giver mulighed for hengivelse og selvforglemmelse, men også være et rum, hvor de normale dynamikker og normer er til stede og hvor rummet opstår som resultat af en interaktion mellem elevernes kobling til koncerten og elevernes kobling til hinanden og de eksisterende sociale dynamikker.

I forhold til trivsel peger analysen i dette afsnit på flere aspekter. På den ene side kan elevernes momentvise hengivelse til musikken, eller resonans med musikken, anses som et selvforglemmende pusterum, hvor de mange hensyn, præstationskrav og stressfaktorer, som et skoleliv kan indebære, sættes på pause for en stund.²⁶ Her er trivsel forbundet med en vending væk fra skolelivets dynamikker. På den anden side kan elevernes hengivelse ses som en vending hen mod noget, frem for væk fra noget. Centralt for trivsel, set i et læringsorienteret perspektiv, er elevernes nysgerrighed og engagement. At blive '(ind)fanget' af musikken vil her afhænge af elevernes lyst og vilje til at knytte an, hvilket i en dannelsesoptik kan forstås som elevernes modtagelighed og deres vending mod verden.²⁷ I det følgende afsnit undersøger vi nærmere dette møde med det fremmede, som tilsyneladende opleves af eleverne som et kulturmøde, der både indeholder et møde med nye musikalske genrer og nye mennesker i form af de musikere, de møder.

At koble sig til det fremmede

I evalueringerne fremhæver lærerne værdien af elevernes møde med nye musikalske genrer. Fx med sætninger som "eleverne syntes, det var meget interessant at lytte til andet musik, end de er vant til" (se også skema 2). Ligeledes fremhæver de elevernes

²⁶ Søren Christian Krogh, *Et ungdomsliv under pres? Når udskolings elever skal navigere i præstationer, køn og sociale medier* (Aalborg Universitetsforlag, 2022).

²⁷ Humboldt, "Theory of Human Education (Bildung)"; Biesta, *Undervisningens genopdagelse*.

interesse for musikerne, og lærerne understreger i den sammenhæng værdien af, at musikerne giver sig tid til at tale med eleverne. For eksempel med vendinger som “musikerne havde god kontakt til eleverne og var meget imødekommende” (se også skema 2). I tråd med lærernes evalueringer, ser vi i observationer fra skolekoncerter, hvordan eleverne udviser stor interesse for musikerne. Dette ses fx, når der gives plads til elevernes spørgsmål i slutningen af koncerterne. Her er spørgelysten hos eleverne stor. Eleverne spørger en smule ind til musikalske forhold, men særligt er eleverne interesserede i de private forhold vedr. musikerne: Typiske spørgsmål fra elever er: Hvornår mødte I hinanden? Er I kærester i virkeligheden? Er I gift? Hvor gamle er I? Hvor lang tid har I spillet på jeres instrumenter? Hvor meget øver I jer? Hvordan har I lavet musikken? Er I venner? Hvor lang tid har I spillet sammen? Bor I sammen? Interessen for musikerne ses også umiddelbart efter koncerten, hvor mange elever ønsker autografer af musikerne. Her opstår mulighed for at komme helt tæt på musikerne og stille spørgsmål. Her fra en observation:

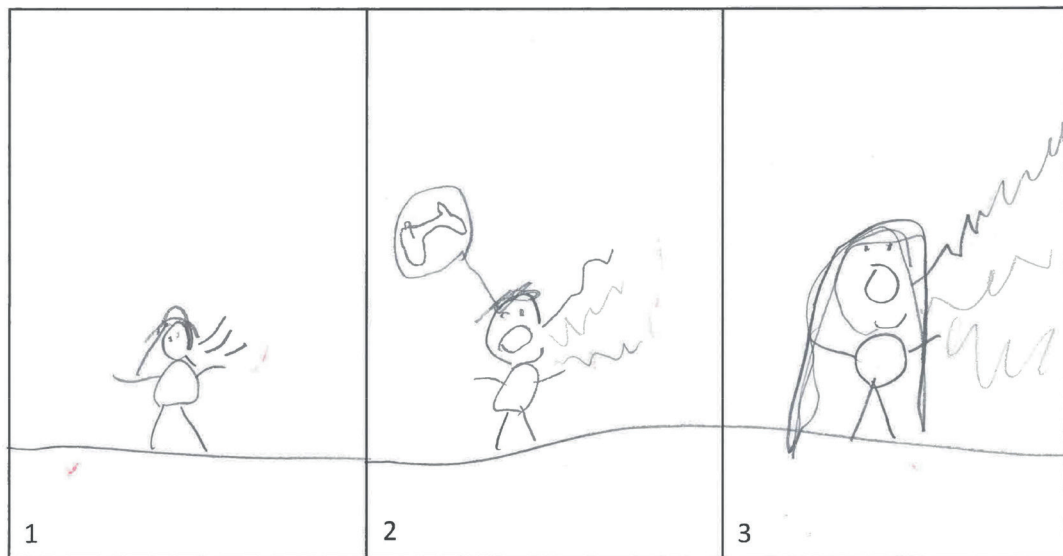
Koncerten er færdig. Eleverne klapper. Lyset tændes. 10-15 elever stimler sammen ved scenen omkring musikerne. De vil gerne have artisternes autografer. Kvinderne der har optrådt, deler autografer ud. Undervejs svarer de på mange spørgsmål fra eleverne. Om hvor de bor og hvor længe de har kendt hinanden, osv. (Uddrag fra observation)

I mødet med det fremmede er eleverne ikke nødvendigvis begejstrede. Men dette synes ikke at være et afgørende succeskriterium for skolelærerne. En skolelærer skriver fx i en evaluering af en koncert med et dødsmetalband: “En koncert, der delte vandene. En helt speciel oplevelse.” Det grundlæggende ræsonnement synes her at være, at elevernes aktive stillingtagen til musikken er det væsentlige og derfor positivt i sig selv. Denne aktive stillingtagen til musikken genfindes også i de kvalitative interview foretaget i undersøgelsen. Her et uddrag af et interview med to piger, der fortæller om deres oplevelse ved en operakoncert:

“De sang meget meget højt. Og da hun grinede, gjorde hun det på en sjov måde. Men mig og Fie vi har begge sarte øre, så jeg ville ikke bryde mig så meget om at lytte meget til opera. Men jeg kan godt lide, at der også bliver fortalt en historie mens man hører det. Så jeg ville godt kunne høre det nogle gange, men ikke altid, for det ville mine øre blive ødelagt af.”

Pigerne fortæller, at de normalt lytter til musik som Rasmus Seebach, Blackpink og BTS. Operakoncerten var derfor et møde med en musikgenre, der var radikalt anderledes og fremmed for pigerne og hele gruppen af mellemskoleelever. Selve koncerten var akustisk (og absolut ikke med et højt DB-niveau) – alligevel fremstod de to sangeres vokale

volumen centralt i elevernes oplevelse. “Det var højt” og “det er for gamle mennesker”, var de første kommentar, vi fik fra en drengegruppe, der også blev interviewet efter operakonzerten. At det oplevedes højt/kraftigt antydes også på nedenstående tegning, som en elev tegnede efter koncerten.

Tegning 1: (4. klasses elev). De tre tegninger beskriver start, midt og slutning af koncerten.

På trods af fremmedheden og den modstand, der var fra nogle af børnene, kunne de alligevel fortælle om nuancer i kvinde- og mandestemmen i forskellige passager af operaen, ligesom selve historien stod tydeligt for dem. I hvor høj grad koncerten ansporede transformerende resonansoplevelser var meget forskelligt fra elev til elev, hvilket kan illustreres ved følgende to observationer:

Midt for scenen på anden række sidder en 4. klasses elev. Fra koncertens første tone lever hun koncentreret med i det, der foregår på scenen. Hun smiler, griner, måber og holder gennem hele koncerten sit fokus på sangerne, mens hun sidder helt fremme på stolen og ofte strækker hals. Da koncerten er slut, åbner sangerne op for spørgsmål omkring opera eller hvad børnene er interesseret i, og pigen rækker som den første hånden op og siger: “Jeg vil være operasanger.” (Uddrag fra observation)

Pigen i eksemplet resonerede i udpræget grad med musikken og koncerten, og hun oplevede øjensynligt, at der var ‘noget’ det kaldte på hende og samtidig ‘svarede’ hende. Første led i en sådan resonansproces fordrer en *affektiv åbning*, som indebærer en vis portion sårbarhed, nysgerrighed og villighed til at lade sig berøre af noget, der ligger

uden for én selv. Hvis subjektet, fx en elev til en LMS-koncert, mærker en genklang og har en oplevelse af mening og værdi, sker der en *responsiv bevægelse*, hvor eleven relaterer og forbinder sig til musikken.²⁸ I eksemplet med pigen kunne dette ses i hendes kropslige engagement og nærvær og i kontakten til musikerne. Den *transformative effekt* handler om en udvikling, hvor subjektets forståelse, følelser eller handlinger ændres gennem resonansoplevelsen. Det kan både være subtile ændringer, hvor handlinger, fænomener etc. (fx musik) fremstår på nye måder, eller radikale ændringer, der kan skubbe til den enkeltes livsretning.²⁹ Pigen i eksemplet oplevede, at der åbnede sig nye meningsfulde horisonter og livsmuligheder for hende i forbindelse med koncerten. Om hun bliver operasanger eller efterfølgende har tænkt mere over den drøm, der opstod, vides selvfølgelig ikke, men der opstod under koncerten en åbning og en forbindelse til en ny verden. Langt fra alle elever havde en så markant resonansoplevelse ved operakoncerten. Alle eleverne blev dog konfronteret med en andethed, som de på den ene eller anden måde måtte forholde sig til:

To 6.-klasses elever sidder fra koncertens start med korslagte arme og deres hætte-trøjer halvt over hovedet. De visker og fniser jævnlige til hinanden, mens de skæver til lærerne. På et tidspunkt bevæger tenoren sig ned blandt publikum og stiller sig lige bag dem, hvorfra han begynder at synge op mod sopranen på scenen. De to drenge bliver tydeligt påvirket af situationen. Først synker de længere ned i stolen, rykker uroligt på sig og trækker hæfterne helt op. Tenoren bliver bare stående og fortsætter duetten hen over deres hoveder, og efterhånden kommer der et lille smil på drengenes læber, og de affinder sig øjensynligt med den akavede situation. Da tenoren bevæger sig tilbage til scenen, griner drengene kækt til deres klassekammerater og genfinder en cool attitude. Deres fokus på sangerne synes dog mærkbart øget efter episoden. (Uddrag fra observation)³⁰

Drengene i eksemplet så ikke ud til at have nogen radikalt transformativ resonansoplevelse i mødet med operakoncerten. Deres lukkede kropsholdning og afvisende attitude manifesterede en synlig modstand mod hele konceptet. Da de under koncerten blev konfronteret med sangerens kropslige og følelsesmæssige nærvær, var det imidlertid umuligt for de to ikke at forholde sig til sangeren, musikken, kammeraterne og ikke mindst sig selv. De forsøgte at stille en cool attitude op, hvilket i sig selv kræver et følelsesmæssigt engagement, men intensiteten i musikken og situationen fremkaldte en 'sprække i forsvaret' og en kropslig og følelsesmæssig respons hos drengene, om de ville det eller ej. Drengene var hurtigt tilbage i næsten normal 'rolle', og ingen af dem proklamerede efterfølgende, at de interesserede sig for opera. Alligevel indikerede deres overgivende

28 Rosa, *Når monstre brøler og engle synger*.

29 Rosa, *Resonans: En sociologi om forholdet til verden*.

30 Thorsen og Nielsen, "Musik som dannelsespraksis".

smil i situationen, at der opstod en affektiv åbning, som satte gang i flere responsive bevægelser i form af små ændringer i drengenes fysiske attituder og forholdemåder under episoden og ved resten af koncerten. I et dannelseperspektiv kan en sådan oplevelse give en fornemmelse for egne grænser og egen væren i et samspil med andres måde at være til stede på i det fælles musikalske møde med andetheden.

Diskussion og konklusion

Omdrejningspunktet for vores undersøgelse har været skolekoncerters betydning for elevers trivsel, hvor trivsel (med afsæt i dannelsesbegrebet og resonansoplevelser) handler om den enkeltes levende relationer til verden. Vi har således haft fokus på forbindelser og resonansåbninger, der er opstået mellem elever og musikken, musikere, lærere og aktørerne imellem. De præsenterede uddrag af empirien indikerer, at skolekoncerterne på forskellig vis indgår i et samspil med eleverne og er medskaber af momenter af hengivelse, nysgerrighed, forbløffelse, begejstring, deltagelse og aktiv modstand fra elevernes side. Med afsæt i den teoretiske vinkling i forhold til dannelse og resonans, har vi peget på, hvordan eleverne under skolekoncerten (1) kan resonere med klassekammerater og musikere i form af interaktion og interesse, (2) kan resonere med musikken via indlevelse og aktiv deltagelse og (3) momentvis kan gennemgå en mere transformativ proces.

Som skitseret i indledningen har vores ambition været at zoome ind på selve koncertoplevelsen. Men skolekoncerten kan naturligvis ikke isoleres. Dels findes der til alle LMS-skolekoncerter undervisningsmateriale, som eleverne arbejder med inden koncerten, og dels er koncerten forankret i en skolekultur med traditioner, skolelærere, familier og elever, der har betydning for koncertoplevelsen.³¹ Koncerten udgør dermed en lille brik i en tidlig horisont med en fortid og en fremtid, som har betydning for, og får betydning af, skolekoncerten. De empiriske uddrag antyder, hvorledes skolekoncerten kan skabe resonans og lede til en efterklang, der varer ved udover selve koncerten. Fx når skolelærerne fortæller om, at eleverne trommer eller synger efter koncerten, når eleverne selv fortæller engageret om koncerten, når eleverne bærer autografer fra musikerne med sig efter koncerten, og når elever pludselig får mulighed for at bekendtgøre drømme om en fremtidig karriere som musiker. Naturligvis kan det være vanskeligt at afklare betydningen af sådanne mikroeksempler i et længerevarende perspektiv. Særligt kan det fremhæves at sådanne oplevelser for mange elever optræder som enkeltstående isolerede hændelser.

At mødet med skolekoncerten er kortvarigt og flygtigt er dog ikke det samme som, at oplevelsen nødvendigvis er af begrænset betydning. Inden for netværksteori taler Mark Sanford Granovetter om stærke og svage forbindelser.³² En stærk forbindelse eksisterer

31 Heidi Philipsen et al., "Eleveoplevelser af professionelle skolekoncerter", *Tidsskrift for æstetik og pædagogik* 1 (2025): 1-19.

32 Mark Sanford Granovetter, "The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. Sociological Theory," *Sociological Theory* 1 (1983), 201-233.

mellem mennesker, hvor hyppigheden af interaktioner over tid er høj. En svag forbindelse er heroverfor karakteriseret ved få interaktioner over tid. Granovetter beskriver, at individer, der har stærke relationer til hinanden, ofte vil være del af de samme netværk og derfor have mange fælles forbindelser. Hans pointe er, at stærke relationer giver stabilitet og kontinuitet, men at de svage relationer til gengæld bibringer subjektet en adgang til nye netværk. Dette har fået flere senere tænkere til at anvende Granovetters perspektiv i forhold til læring, dannelse og kreativitet. I hverdagslivet i skolen har eleverne stærke forbindelser til skolens lærere og elever. De indgår i fælles sociale netværk med fælles normer og tankegods. Derimod er forbindelserne til de optrædende musikere svage. De møder dem kun flygtigt, men til gengæld repræsenterer musikere en bro til andre netværk og potentielt andre normer og værdier. Af sådanne grunde kan det flygtige møde have stor betydning for eleverne. Der opstår en forbindelse, en åbning til noget anderledes, som kan få betydning i et længerevarende perspektiv.

Med det valgte fokus på elevernes koncertoplevelse kan der selvfølgelig være en fare for at overfortolke dennes betydning i forhold til elevens trivsel. Det er derfor vigtigt at understrege, at undersøgelsen langt fra peger på, at skolekoncerter kan stå alene. Hvis børn og unge skal engageres i mere langsigtede musikalske fællesskaber, er det centralt, at de selv er aktivt udøvende og medskabende. Særligt i forhold til det sidste er musikkens trivselspotentialer overbevisende dokumenteret i forskning.³³ I et dannesperspektiv er det vekselvirkningen mellem modtagelighed og selvvirksomhed, der er omdrejningspunktet. Det er mødet med verden og relationen *jeg-andre-verden*, som kontinuerligt forhandles. I den professionelle skolekoncert oplever eleverne sammen en musikalsk og kunstnerisk faglighed, der inviterer dem ind i andre verdener og åbner nye horisonter. Det er i det daglige arbejde og i de stærke forbindelser i skolens hverdag, at eleverne (hvis de får tid og rum) kan bearbejde og gøre musik og andre faglige domæner til deres egne. Koncertoplevelsen og mødet med de professionelle musikere repræsenterer svage forbindelser, men den bidrager med åbninger mod andetheden og forbindelser til musikalske arenaer og mulighedsrum, som ellers sjældent er tilgængelige for eleverne og skolerne.

Flere aktører fra det musikpædagogiske felt peger på faren for, at kunst- og kunstoplevelser bliver iscenesat som en forsimplet løsning på et musikalsk underskud i skolen. Et underskud der i virkeligheden burde håndteres via støtte til musikkens kvalitet og udbredelse på skoler og uddannelse (af lærere og pædagoger) med henblik på at muliggøre børn og unges aktive deltagelse og udøvelse af musik.³⁴ Vi er i forfattergruppen

33 Se fx William Hammonds, *Culture and democracy: The evidence. How citizens' participation in cultural activities enhances civic engagement, democracy and social cohesion* (EU, Directorate-General for Education Youth, Sport and Culture, 2023); Holst, *Kortlægning af forskning i effekten af børn og unges møde med kunsten*; Zbranca et al., *CultureForHealth Report: Culture's Contribution to Health and Well-being*.

34 Se fx debatindlæg af Niels Græsholm, "Hvorfor skal kunst være en oplevelse, mens idræt får lov at være en aktivitet?" *Kulturmonitor*, 13. december 2024. <https://kulturmonitor.dk/debat/art10201019> (tilgået 26. marts 2026).

selv afsender af flere tidligere rapporter, der dokumenterer reducere af musiktimer i uddannelse og skole og har ved flere lejligheder peget på det problematiske ved dette.³⁵

I en trivselskontekst skal professionelle skolekoncerter og elevernes møde med musikere og den levende musik da også ses i sammenhæng med skolens musikundervisning og øvrige musikliv. LMS-koncerter skal og kan ikke erstatte det daglige kontinuerlige arbejde med musik ledet af skolelærere eller pædagoger, men de kan være inspirerende og livgivende bidrag, der åbner nye horisonter og forbindelser mellem elever og musikalske verdener. Vi peger derfor på et både-og, hvor eleverne både får mulighed for at møde, opleve og resonere med det fremmede (andetheden) og selv får mulighed for at udøve og udtrykke sig musikalsk. I artiklens indledning argumenterede vi for, at selve koncertoplevelsen er et underbelyst fænomen. Der mangler i særlig grad viden om elevernes egne perspektiver og deres oplevelser af mødet med den levende musik – en pointe der går igen i norske studier af “Den Kulturelle Skolesekken”. Vi har i artiklen nærmet os dette fænomen og kan pege på, at koncertoplevelsen både engagerer, begejstrer og udfordrer eleverne, når de åbner sig og indgår i den fælles musikalske oplevelse. Disse oplevelser skubber til elevernes forholdemåder og skaber mulige resonansåbninger, hvorved koncerterne kan være med til at inspirere og påvirke elevers (og læreres) fællesskaber og hverdag. Det kalder dog på en mere omfattende forskningsindsats, hvis der skal skabes viden om skolekoncerters mere langsigtede dannelses- og trivselspotentialer.

35 Mikkel Snorre Boysen, Gitte Kampp og Mats Uddholm, “Musik i pædagoguddannelsen.” I *Musikfaget i undervisning og uddannelse: Status og perspektiv 2020*, red. Sven-Erik Holgersen og Finn Holst (DPU, Aarhus Universitet, 2020), 119-141.

Referencer

- Abildtrup, Gitte, og Dorthe Damgaard. "At åbne barnet for musikken og musikken for barnet." I *Publikum. 15 fortællinger om publikumsudvikling*, redigeret af Astrid Aspegren, 62-71. CKI and Rasmussen Nordic, 2023.
- Austring, Bennyé, og Merete Cornét Sørensen. *Æstetik og læring*. Hans Reitzels Forlag, 2006.
- Biesta, Gert. *Letting art teach, Art Education 'after' Joseph Beuys*. ArtEZ Press, 2017.
- Biesta, Gert. *Undervisningens genopdagelse*. Klim, 2018.
- Biesta, Gert. *World-centered education. A view for the present*. Routledge, 2022.
- Bowen, Glenn A. "Naturalistic inquiry and the saturation concept: A research note." *Qualitative Research* 8, no. 1 (2008): 137-152.
- Boysen, Mikkel Snorre. "Derfor er musikken den fineste kunstart af alle: Et filosofisk perspektiv." *Dansk sang* 61, no. 3 (2009): 14-18.
- Boysen, Mikkel Snorre. "Et kollektiv af superhelte: Om hvordan individ og fællesskab kan kobles i kreative ungdomsfællesskaber." *Forskning i pædagogers profession og uddannelse* 6, no. 2 (2022): 29-42.
- Boysen, Mikkel Snorre, Gitte Kampp, og Mats Uddholm. "Musik i pædagoguddannelsen." I *Musikfaget i undervisning og uddannelse: Status og perspektiv 2020*, red. Sven-Erik Holgersen og Finn Holst, 119-141. DPU, Aarhus Universitet, 2020.
- Fancourt, Daisy, og Saoirse Finn. *What is the Evidence on the Role of the Arts in Improving Health and Well-being? A Scoping Review*. WHO Regional Office for Europe (Health Evidence Network synthesis report 67), 2019.
- Gjedde, Lise, og Bruno Ingemann. *Researching Experiences – Exploring processual and experimental methods in cultural analysis*. Cambridge Scholars Publishing, 2008.
- Granovetter, Mark Sanford. "The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited." *Sociological Theory* 1, no. 1 (1983): 201-233.
- Græsholm, Niels. "Hvorfor skal kunst være en oplevelse, mens idræt får lov at være en aktivitet?" *Kulturmonitor*, 13. december 2024. <https://kulturmonitor.dk/debat/art10201019/Hvorfor-skal-kunst-v%C3%A6re-en-oplevelse-mens-idr%C3%A6t-f%C3%A5r-lov-at-v%C3%A6re-en-aktivitet>
- Gulløv, Eva, og Susanne Højlund. *Feltarbejde blandt børn: Metodologi og etik i etnografisk børneforskning*. Hans Reitzels Forlag, 2015.
- Hallam, Susan, og Evangelos Himonides. *The Power of Music. An exploration of the evidence*. Open Book Publishers, 2022.
- Hammershøj, Lars Geer. *Dannelse i uddannelsessystemmet*. Hans Reitzels Forlag, 2017.
- Hammershøj, Lars Geer. "Dannelse og venskab gennem leg." I *Legekunst*, redigeret af Lars Geer Hammershøj, 93-107. Samfundslitteratur, 2022.
- Hammonds, William. *Culture and democracy: The evidence. How citizens' participation in cultural activities enhances civic engagement, democracy and social cohesion. Lessons*

- from international research. European Commission, Directorate-General for Education Youth, Sport and Culture, 2023.
- Hauge, Elisabet, og Catharina Christophersen. *DKS og Kulturtanken – En utredning bestående av en kartlegging av DKS og en evaluering af Kulturtanken*. Oxford Research and Høgskulen på Vestlandet, 2023.
- Holdhus, Kari. *Skole og konsert – fra formidling til dialog. Sluttrapport fra et innovasjonsprosjekt. Høgskulen på Vestlandet*, 2021.
- Holgersen, Sven-Erik, og Finn Holst. *Musikfaget i undervisning og uddannelse. Status og perspektiv*. DPU, Aarhus Universitet, 2020.
- Holst, Finn. *Kortlægning af forskning i effekten af børn og unges møde med kunsten*. Statens Kunstfond, 2017.
- Humboldt, Wilhelm von. "Theory of Human Education (Bildung) According to Its Social and Political Importance." I *Wilhelm von Humboldt: Werke in fünf Bänden*, bind 1, redigeret af Andreas Flitner og Klaus Giel, 234-240. Cotta, 1809/2000.
- Høffding, Simon. "Deltagelse og æstetiske oplevelser på kunstmuseet? En Fænomenologisk Analyse (oversat fra engelsk)." *The Museum Journal* 65, no. 2 (2022): 281-294.
- Jonvik, Merete. *Opplevingar av kunstmøte gjennom Den kulturelle skulesekken og betydninga av dei*. Universitetet i Stavanger, 2024.
- Katznelson, Noemi, Mette Pless, og Anne Görlich. *Mistrivsel i lyset af tempo, præstation og psykologisering: Om ny udsathed i ungdomslivet*. Aalborg Universitetsforlag, 2022.
- Krogh, Søren Christian. *Et ungdomsliv under pres? Når udskolings elever skal navigere i præstationer, køn og sociale medier*. Aalborg Universitetsforlag, 2022.
- Langer, Susanne. *Philosophy in a New Key. A Study in the Symbolism of Reason, Rite, and Art*. Harvard University Press, 1942.
- Larsen, Steen Nepper. "Hartmut Rosa. At lade sig blive sat i svingninger." *KvaN* 129 (2023): 29-39.
- Mortensen, Jacob Kjærsgaard. "Dannelsens genkomst." *KvaN* 110 (2018): 18-28.
- Munkholm, Merete, Else Bengaard Skibsted, og Henriette Blomgren. "Situert trivsel i skolens faglige fællesskaber." *Pædagogisk psykologisk tidsskrift* 60, no. 3 (2023): 58-68.
- Ottosen, Mai Heide et al. *Børn og unge i Danmark: Velfærd og trivsel 2022*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, 2022.
- Philipsen, Heidi, Henriette Blomgren, Thomas Thorsen, og Mikkel Snorre Boysen. "Elevoplevelser af professionelle skolekoncerter: Et case-study af "Levende Musik i Skolen"." *Tidsskrift for æstetik og pædagogik* 2, no.1 (2025): 1-19.
- Rosa, Hartmut. *Når monstre brøler og engle synger: Heavy metal og resonans*. Eksistensen, 2024.
- Rosa, Hartmut. *Resonans: En sociologi om forholdet til verden*. Eksistensen, 2021.
- Simovska, Venka, og Niels Langer Primdahl. *Pædagogisk indblik (nr. 24). Trivsel og trivsel fremme i skolen*. DPU, Aarhus Universitet: Aarhus Universitetsforlag, 2024.

- Sørensen, Pernille Welent. *At lytte med børn. Et manifest og metodebog til dig, der arbejder med børn*. Teatercentrum, 2022.
- Thorsen, Thomas. "Når musikalske fællesskaber sætter spor i den pædagogiske hverdag i dagtilbud." *Danish Musicology Online*, særnummer "Musikkens fællesskaber" (2021): 150-164.
- Thorsen, Thomas, og Andreas Nielsen. "Musik som dannelsespraksis." I *Musikken i pædagogikken*, redigeret af Thomas Thorsen, 95-110. Akademisk Forlag, 2024.
- Timmermans, Stefan, og Iddo Tavory. "Theory Construction in Qualitative Research: From Grounded Theory to Abductive Analysis." *Sociological Theory* 30, no. 3 (2012): 167-186.
- Vuust, Peter. *Musik på hjernen*. People's Press, 2017.
- Wistoft, Karen. "Trivselsdiskurser." I *Børn og unges trivsel*, redigeret af Mathilde Sederberg og Malene Norup Stolpe, 21-41. Hans Reitzels Forlag, 2019.
- Zbranca, Rarita, et al. *CultureForHealth Report: Culture's Contribution to Health and Well-being. A Report on Evidence and Policy Recommendations for Europe*. CultureForHealth. Culture Action Europe, 2022.

Abstract

This article explores the significance of professional school concerts for the well-being of children and young people. In this context, well-being is conceived as a phenomenon closely intertwined with processes of *Bildung* and experiences of resonance. The study draws on a mixed-methods design that integrates teacher evaluations, classroom observations, and theoretical perspectives from research on *Bildung*, resonance, and network theory. The analysis shows how pupils open themselves to the music, the musicians, and the concert situation as an aesthetic encounter through which they may be moved, disrupted, and engaged. The findings suggest that school concerts can foster meaningful moments of attentiveness, presence, and musical immersion that support pupils' personal and relational development and widen their horizons within everyday school life.

The authors

Thomas Thorsen, Lektor, Professionshøjskolen Absalon · thth@pha.dk
Mikkel Snorre Boysen, Docent, Ph.d., Professionshøjskolen Absalon · msb@pha.dk
Henriette Blomgren, Lektor, Ph.d., VIA University College · hkl@via.dk
Heidi Philipsen, Lektor, Ph.d., SDU · heidij@sdu.dk